© Т.О. Дерба, 2010
ISSN 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. №5 (19).
Режим доступу до журналу: http://www.ime.edu-ua.net/em.html

УДК 371.124.92:371.31.004.9

Дерба Тамара Олександрівна, науковий співробітник відділу дослідження і проектування навчального середовища Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ ТЬЮТОРА МЕРЕЖЕВОГО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

Анотація

У статті розглянуто актуальність появи в науковій термінології терміну «тьютор» відповідно до виникнення нової професії у системі освіти України, що зумовлено сучасним рівнем розвитку інформаційного суспільства. Розглянуто існуючі приклади навчальних закладів, які сьогодні готують тьюторів. Обумовлена необхідність моделювання мережевої взаємодії, організації навчальних «дистанційних» конференцій в ході підготовки тьюторів. У статті визначено функціональні обов'язки тьютора. Проаналізовано специфіку дистанційного навчання, яка формує до тьютора особливі вимоги, відмінні від вимог до звичайного викладача.

Ключові слова: дистанційне навчання, тьютор, функціональні обов'язки, дистанційний курс, Інтернет-технології.

Сучасний рівень освіти потребує особливих фахівців — тьюторів, враховуючи зміну ролі викладача в мережевому дистанційному навчанні школярів. Тьютор організовує діяльність учнів з добування інформації, відповідає на питання, обговорює з учнями можливі шляхи вирішення проблем, надає допомогу у вирішенні проблем .

Tutor — у перекладі з англійського (саме з Англії прийшов до нас цей «персонаж») значить — «домашній учитель, опікун». Це ж слово, але як дієслово, перекладається як — «навчати, давати уроки, наставляти». В Англії такий наставник прикріплюється до учня відразу після прибуття до середньої школи. І «веде» його аж до вступу до вищої освітньої установи. Але навіть там не залишає: допомагає працювати над проектами. Наприклад, сьогодні в Оксфорді 60 відсотків навчального часу приділяється на роботу з тьютором, а інші 40 — на лекції й семінари. Так,

тьютор (у розумінні англійців) — наставник, психолог, конфліктолог, правознавець, друг і помічник учня на шляху вибору подальшого освітнього напряму. Для школярів і студентів Великобританії такий підхід цілком доречний, адже багато навчальних закладів у цій країні працюють за принципом пансіону: дитина живе в "шкільному містечку" і лише на вихідні їде додому. Тому саме з тьютором протягом тижня обговорюються всі проблеми: чому важко сприймати той чи інший предмет, як налагодити стосунки з однокласниками, що відповісти кривднику, як краще розвити тему з будь-якого предмета...

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що тьютор створює освітнє середовище для учня (або студента, якщо це вищий навчальний заклад) і саме сьогодні входить у практику професія тьютора (викладача-консультанта) у системі освіти України і Російської Федерації.

Метою даної статті є встановлення функціональних обов'язків тьютора мережевого дистанційного навчання школярів. Виходячи з мети, можна сформулювати основні завдання: аналіз рівня і якості підготовки тьюторів; визначення їх обов'язків; вирішення основних проблем, які можуть виникнути під час дистанційного навчання тьюторів.

Специфіка дистанційного навчання (стислість занять, їхній інтенсивний характер, робота з дорослими) формулює до викладача-тьютора вимоги, які істотно відрізняються від традиційних, як за особистими якостями, так і за підходами до проведення занять. Отже, стати тьютором можна тільки після відповідного навчання. Кандидат повинен добре засвоїти не тільки сам предмет і специфіку дистанційної освіти, але й продемонструвати свої управлінські й педагогічні навички.

Найбільш ефективною формою підготовки тьюторів, що забезпечує виконання поставленого завдання й внутрішнє розуміння тьюторами педагогічної суті дистанційної взаємодії, що озброює їх необхідним інструментарієм ведення дистантних занять різних видів, є моделювання мережевої взаємодії в ході очних занять при вивченні теоретичних питань, організації навчальних «дистанційних» конференцій.

Сама специфіка мережевої форми дистанційного навчання вимагає, щоб підготовка тьюторів забезпечувала їх готовність до організації мережевої взаємодії при виконанні своїх функціональних обов'язків. Мова йде про готовність тьюторів до

інтерактивного діалогу в ході телеконференцій, форумів, чат-сесій. Для успішної мережевої взаємодії тьютору необхідно вміти: проводити оцінку актуальності проблем, прогнозувати їх масштабність із метою колективного обговорення великою кількістю суб'єктів, що приймають участь у дистанційному навчанні; вибирати спосіб мережевої взаємодії (або їхню комбінацію), яка найбільше буде відповідати характеру проблеми, це дозволить виробити шляхи її вирішення найбільш оптимальними способами (синхронна або асинхронна взаємодія, час, кількість учасників обговорення й т. ін.); найбільш повно використовувати всі можливості зворотного способу взаємодії для найбільш точного відображення суті проблеми й забезпечення оперативності її вирішення; забезпечити попередню змістовну й організаційну підготовку учасників для проведення мережевої взаємодії; надавати лаконічну (але вичерпну за змістом) відповідь, формулювати проблему і логічно викладати її суть; стежити за розвитком дискусії, відслідковуючи її центральну ідею і спонтанно виниклі думки (поява яких досить природна під час полілога), керувати цим процесом, зважаючи на думку більшості учасників; забезпечувати психологічно комфортну атмосферу для дистантних учасників полілога й т. ін. [2]

Таким чином**,** для виконання усіх вищеперерахованих дій, **тьютор повинен знати:**

- пріоритетні напрями розвитку освітньої системи країни;
- закони й інші нормативно-правові акти, що регламентують освітню, фізкультурно-спортивну діяльність;
- Конвенцію про права дитини;
- основи педагогіки;
- основи дитячої, вікової й соціальної психології;
- психологію відносин, індивідуальні й вікові особливості дітей і підлітків, вікову фізіологію, шкільну гігієну;
- методи і форми моніторингу діяльності учнів чи студентів;
- педагогічну етику;
- теорію і методику виховної роботи, організації вільного часу учнів;
- технології дистанційної освіти і тьюторські технології;
- методи керування освітніми системами;

- сучасні педагогічні технології продуктивного, диференційованого, розвиваючого навчання, реалізації компетентнісного підходу;
- методи встановлення контактів з учнями різного віку і їхніми батьками (або особами, які їх замінюють); колегами по роботі; переконання; аргументації своєї позиції;
- технології діагностики причин конфліктних ситуацій, їхньої профілактики;
- основи екології, економіки, права, соціології;
- організацію фінансово-господарської діяльності освітньої установи;
- адміністративне, трудове законодавство;
- основи роботи з текстовими редакторами, електронними таблицями, електронною поштою й браузерами;
- правила внутрішнього трудового розпорядку освітньої установи;
- правила з охорони праці і пожежної безпеки [1].

Пропонуємо розглянути приклад: Московський центр Інтернет-освіти — це організація, яка здійснює навчання тьюторів. Даний центр організовує безкоштовне сертифіковане дистанційне навчання педагогів шкіл і інших працівників освіти в сфері використання Інтернет-технологій в освітній діяльності. Слухачі дипломуються сертифікатом Російської Федерації з Інтернет-освіти. Курс «***Загальні проблеми використання інтернет-ресурсів в освіті»*** має на меті формулювання загальних проблем, які виникнуть у кожного незалежно від особливостей як технічного опису Інтернет-технологій, так і специфіки конкретної професійної діяльності.

Передбачається, що слухачі курсів мають більш як рік досвіду інтенсивної роботи в Інтернеті і можливість регулярного доступу до Інтернету протягом 1–2 місяців.

Розглядаються базові проблеми використання Інтернет-ресурсів у сукупності з необхідними інформаційними технологіями для досягнення професійних цілей. Ряд питань виноситься за межі основного матеріалу курсу для обговорення на форумі.

Роль тьютора в навчальному процесі має велике значення, тому що він не тільки повинен приймати активну участь у житті групи курсу, але й надавати необхідні рекомендації та поради щодо поведінки учасників у групі дистанційного навчання. Інструктору необхідно бути на рівні зі слухачами, не треба бути лідером,

необхідно разом зі слухачами будувати міцну команду для досягнення мети курсу. Під час проведення курсу тьютор може виступати в ролі інструктора та наставника, але під час форуму та чату він може приймати участь нарівні зі студентами. Необхідно зазначити, що тьютор повинен контролювати процес спілкування та слідкувати за дотриманням учасниками мовного етикету спілкування [4].

Розглянемо деякі рекомендації тьютору щодо проведення ефективного дистанційного курсу. Перед створенням дистанційного курсу тьютору необхідно продумати важливі складові для забезпечення ефективності курсу: спілкування, контроль і об'єктивне оцінювання (тестування). На відміну від технологічних форм заочного курсу або діалогових телепередач, дистанційна освіта структурована навколо динаміки людського спілкування. Головна мета дистанційного курсу — активне спілкування і взаємозв'язок студента і викладача. Протягом курсу студенти повинні мати можливість використовувати такі ресурси спілкування: електронну пошту, форум обговорення і систему чату.

Головні способи подолання труднощів, що виникають у дистанційному навчанні (низький рівень зацікавленості у студентів під час обговорення актуальних питань у форумі, непостійний взаємозв'язок учасників один з одним, неактивна участь наприкінці курсу):

- тьютор має ставитись до студента як до особистості. Під час листування звертатися до студентів на ім’я. На початку навчання варто запропонувати студентам заповнити анкету з інформацією про себе. Необхідно заохочувати їх у своїх розповідях з власного життя або ідеями впродовж усього курсу. Не можна нехтувати фактом, що навіть повідомлення відправлене студентові на поштову скриньку, з питанням як справи, допоможуть студентові почувати себе більш впевнено і налаштуватися на позитивний лад;
- тьютор має сприяти створенню позитивного емоційного клімату у групі під час навчання. Якомога частіше, використовувати різні засоби спілкування між учасниками, щоб заохочувати взаємодію і будувати колективну довіру. Можна запитати думку студентів за допомогою анкетування. Крім того, варто використовувати гумор, тому що це — корисний інструмент для здійснення взаємодії між електронною технологією і людським чинником;

- тьютору варто бути завжди на зв’язку. Не можна зникати на тривалий час. Кожен день необхідно перевіряти участь студентів у навчанні, продивлятися електронну пошту, відповідати на отриманні листи від учасників, надавати допомогу учасникові, якщо у нього виникли проблеми у процесі навчання. Це дозволить учасникам почувати себе більш впевнено та комфортно;
- має бути правильно побудована структура курсу. Необхідно пам’ятати основну мету курсу. В логічній послідовності тьютор має надати матеріали курсу;
- об’єктивне оцінювання учасників. Ставлення до кожного студента повинно бути однаковим [4].

Дотримання вищезазначених порад допоможе тьютору провести ефективний курс дистанційного навчання.

Отже, ми визначили головні особливості навчання тьюторів дистанційного навчання, а також запропонували шляхи вирішення труднощів, які виникають протягом процесу навчання. Тьютору необхідно пам’ятати деякі факти. Спочатку учасники, які приймають участь в курсі вперше, можуть бути перелякані і скуті, не можуть сформулювати свою думку у форумі та чаті. Згодом вони звикнуть до спілкування за допомогою Інтернету. Спілкування принесе їм задоволення. Але є випадки, коли учасники зупиняють навчання після другого, третього тижня навчання, оскільки вони мають технічні проблеми з Інтернет-з'єднанням або не мають достатньо часу для навчання.

Виходячи з такого розуміння посадових обов'язків тьютора, ця посада може вводитися в загальноосвітніх установах, наприклад, під час організації профільного навчання з використанням індивідуальних освітніх можливостей.

А деякі джерела [2, 7, 8] формулюють такі посадові обов'язки тьютора загальноосвітньої установи:

- організація персонального супроводу учня (малої групи учнів) в освітньому просторі допрофільної підготовки й профільного навчання;
- координування самостійного навчання учня;
- допомога учневі в аналізі його успіхів, невдач і правильному формулюванні освітніх цілей на майбутнє;

- координування різних напрямків допрофільної підготовки й профільного навчання (викладання предметних і орієнтаційних курсів, інформаційна робота й профорієнтація);
- допомога учневі в усвідомленому виборі стратегії освіти та освітні проблеми й труднощі процесу самоосвіти, створення умов для реальної індивідуалізації процесу навчання (формування індивідуальних навчальних планів і індивідуальних освітніх траєкторій);
- організація комунікації з учнем, спрямованої на аналіз вибору, результатів, коректування індивідуальних навчальних планів;
- організація взаємодії учня із завучем, учителями-предметниками й іншими можливими викладачами для корекції індивідуального навчального плану, залучення батьків до процесу формування і коректування індивідуальних навчальних планів, інформування їх про реалізацію цих планів і про загальні освітні результати учня;
- здійснення моніторингу динаміки процесу становлення вибору кожним учнем шляхів своєї освіти;
- організація індивідуальних і групових консультацій для учнів і батьків з питань усунення виникаючих навчальних труднощів і корекції потреб, здатностей і можливостей, використання різних способів комунікації з учнем (групою учнів), включаючи електронні форми.

Виявляється, у деяких російських школах уже є фахівці, готові допомагати учневі індивідуально організовувати міні-гуртки для дітей з різних класів, але зі спільними інтересами. За кожним наставником там «закріплено» не більше двох-трьох школярів. На цих посадах працюють кваліфіковані вчителі й навіть педагоги з вищих навчальних закладів. Зарплату одержують підвищену, тому що, за словами деяких учителів, статус тьютора значно вищий, ніж рядового викладача. У Росії стати звичайною для муніципальних освітніх установ посада тьютора може завдяки введенню нових систем оплати праці. На федеральному рівні згідно п. 10 «Положення про встановлення систем оплати праці працівників федеральних бюджетних установ, що є рекомендаційним для органів влади суб'єктів РФ і органів місцевого самоврядування» під час встановлення систем оплати праці працівників державних установ суб'єктів РФ і муніципальних освітніх установ, штатний розклад установи

затверджується керівником і містить у собі всі посади службовців (професії робітників) даної установи [9].

Наказом Мінздорсоцрозвитку РФ від 5 травня 2008 р. посада тьютора віднесена до четвертого кваліфікаційного рівня професійної кваліфікаційної групи посад педагогічних працівників (так само, як і посада вчителя). У той же час у діючих нормативних документах посадові обов'язки тьюторів практично не прописані. Про введення таких посад в офіційних документах федерального рівня говориться лише стосовно вищих навчальних закладів.

Поява офіційної посади тьютора у кваліфікаційних групах не означає, що у всіх школах в обов'язковому порядку з'являться такі фахівці. Брати на роботу окремого тьютора, відправити на підвищення кваліфікації штатного педагога або зовсім проігнорувати таке нововведення — вирішує керівництво школи.

У Росії і Україні немає поки навчальних закладів, де готували б саме тьюторів. Але проте є вже три сертифікованих центри з підготовки тьюторів: у Томську, Іжевську, Москві. Там будь-який учитель зможе оволодіти технологією тьюторского супроводу. Томськ першим у Сибіру ввійшов в експеримент і прийняв один із трьох російських центрів з навчання таких фахівців. Так, у Росії історія тьюторства нараховує не кілька століть, а всього 16 років — саме тоді в Томську з'явилася перша в Росії загальноосвітня школа, що використовує подібну методику. «Завдання тьютора полягає в тому, щоб організовувати навчання дитини з індивідуальної освітньої програми. Він допомагає учневі займатися тим, що йому цікаво, при цьому не відставати в межах загальноосвітньої програми, — розповідає Надія Муха, тьютор і заступник директора томської школи «Еврікарозвиток», — Наприклад, дитина у випускному класі, вона планує вступати на фізмат, а література не є пріоритетним для неї предметом. Я як тьютор обговорюю з ним і із учителем режим його навчання з цього предмета, щоб з літератури учень склав тільки базові нормативи. Можливо, навіть екстерном» [11].

Нині тьютори вважають актуальною ще й таку проблему – у школах занадто жорсткий навчальний план. Тоді як у багатьох західних навчальних закладах школярі середньої ланки можуть самі підібрати собі до 50% дисциплін. Учневі потрібно лише освоювати все, що пропонує вчитель: вибирати предмети школа не дозволяє. Таким чином, щоб тьютор міг надати правильну інформацію, він повинен мати максимальну

кількість інформації про ВНЗ, сучасні професії і попит на них на ринку праці. У більшості випадків тьюторами працюють викладачі, що пройшли відповідну підготовку. За таке навантаження надається доплата. Бюджетних грошей на оплату праці тьюторів у томські школи не надходить, тому робота ведеться на договірній основі. Вартість послуги тьютора становить від 500 до 700 рублів на місяць. Більшість батьків такі умови влаштовують: так, наприклад, в 11-му класі з 25 чоловік договір про тьюторський супровід уклали батьки 22 дітей. Багато мам і татусів ідею тьютортсва цілком підтримують, однак є й ті, які на умовах анонімності зізнаються, що не відмовляються від послуги тільки тому, що бояться негативного ставлення вчителів до дітей.

Підвищення кваліфікації працівників освіти у Самарському РЦДО здійснюється за активної взаємодії викладачів центра (фактично забезпечують якість дистанційного навчання, його методичне наповнення), тьюторів і безпосередньо тих, хто навчається (переважно викладачі шкіл Самарської області).

Нещодавно викладачами Самарського РЦДО в ході очного блоку підготовки тьюторів проводився форум «Дистанційна освіта в системі підвищення кваліфікації працівників освіти: за і проти», організовувалася чат-сесія «Основні проблеми організації дистантних занять і шляхи їхнього вирішення». Крім того, майбутні тьютори виконують «дистанційний» командний проект «Інформаційне середовище дистанційного навчання: роль і місце тьютора», що вимагає інтенсивної мережевої взаємодії за допомогою різних засобів телекомунікацій. Вибір тем, при цьому, повинен забезпечити готовність майбутніх тьюторів до усвідомлення своїх функціональних обов'язків у контексті поліпредметності проблеми:

- дидактичних принципів навчання дорослих, їхнього розвитку в системі дистанційного навчання (мова йде про можливі способи реалізації принципів елективності, індивідуалізації навчання й ін. з позицій пріоритету самостійного навчання з метою досягнення єдності особистісного й професійного розвитку);
- принципів дистанційного навчання;
- дидактичних властивостей інформаційних технологій;
- проблем організації підвищення кваліфікації працівників освіти, особливостей професійної ментальности педагогів і т. ін. [10].

Отже, специфіка такої форми дистанційного навчання вимагає, щоб підготовка тьюторів забезпечувала їх готовність до організації мережевої взаємодії у ході виконання своїх функціональних обов'язків. Передбачається, що тьюторами будуть викладачі, які мають сформовані навички застосування інформаційних технологій (телеконференції, форуми, чат-сесії) для повної взаємодії з учнями. Для такої успішної мережевої взаємодії необхідно вміти: проводити оцінку актуальності проблем, прогнозувати їх актуальність на колективному обговоренні; вибирати спосіб мережевої взаємодії (або їхню комбінацію), час, кількість учасників обговорення й т. ін.; забезпечити попередню змістовну й організаційну підготовку учасників до мережевої взаємодії; послідовно викладати суть проблеми; стежити за розвитком дискусії; забезпечувати психологічно комфортну атмосферу для дистантних учасників навчання.

Актуальність таких навичок визначається необхідністю оперативної взаємодії як з тими, хто навчається, так і з викладачами. Занурення в суть перерахованих проблем буде сприяти формуванню прогностичних навичок, проективних і мобілізаційних умінь тьюторів, надзвичайно важливих для ефективного проведення дистантних занять.

Список використаних джерел

1. *Анненков В. В.* Должностные обязанности тьютора. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.openclass.ru/blogs/70215.

2. Бийский технологический институт (филиал) государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Алтайский государственный технический университет им. И. И. Ползунова» Должностная инструкция преподавателя-тьютора. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://do.bti.secna.ru/dokum/dol.in.pr-t.doc.

3. *Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М.* Технологія розробки дистанційного курсу. Навчальний посібник. — К.: Міленіум, 2008. — 323 с.

4. *Гнєдкова О. О., Козьміна А. О.* Особливості навчання тьютора дистанційного навчання… (на базі системи дистанційного навчання «Херсонський віртуальний університет»). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ite.ksu.ks.ua/?q=uk/node/232.

5. *Долгоруков А. М.* Примерное содержание программы подготовки тьюторов (преподавателей) «Интенсивные методы обучения в системе открытого образования». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://odoportal.ru/documents/akadem/bibl/education/process/1.3.html.

6. Итоги Всероссийского семинара: «Новая модель образования: реализация профильного обучения в структурах юношеского образования». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://school.apkpro.ru/node/479.

7. Кто такой тьютор и при каких условиях может вводиться эта должность в муниципальных образовательных учреждениях? Каковы должностные обязанности тьютора? — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://instrukciy.ru/vopros/0700/page31.html.

8. Минздравсоцразвития России 14 августа 2009 г. № 593. Об утверждении Единого квалификационного справочника должностей руководителей, специалистов и служащих, раздел «Квалификационные характеристики должностей работников образования». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pedsovet.org/components/com_mtree/attachment.php?link_id=10753&cf...

9. Министерство здравоохранения и социального развития Российской федерации. Приказ от 5 мая 2008 г. N 216 Об утверждении профессиональных квалификационных групп должностей работников образования. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://base.garant.ru/193313.htm.

10. Моделирование сетевого взаимодействия при подготовке тьюторов дистанционного обучения. Самарский региональный центр Федерации Интернет Образования, Самарский региональный центр дистанционного обучения, кафедра информационных технологий Самарского областного института повышения квалификации и переподготовки работников образования (СИПКРО). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ict.edu.ru/vconf/index.php?a=vconf&c=getForm&d=light&id_sec=127&id_thesis=4777&r=thesisDesc.

11. *Тузовская Анна.* Что еще за тьютор? — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.izvestia.ru/novosibirsk/article3122619/.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОБЯЗАННОСТИ ТЬЮТОРА СЕТЕВОГО ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

Дерба Т. А.

Аннотация

В статье рассмотрено актуальность появления в научной терминологии термина «тьютор» соответственно возникновению новой профессии в системе образования Украины, что обусловлено современным уровнем развития информационного общества. Рассмотрены существующие примеры учебных заведений, которые сегодня готовят тьюторов. Обусловлена необходимость моделирования сетевого взаимодействия, организации учебных «дистанционных» конференций во время подготовки тьюторов. В статье определены функциональные обязанности тьютора. Проанализирована специфика дистанционного обучения, которая формирует к тьютору особенные требования, отличные от требований к обычному преподавателю.

Ключевые слова: дистанционное обучение, тьютор, функциональные обязанности, дистанционный курс, Интернет-технологии.

TUTOR’S FUNCTIONAL RESPONSIBILITIES OF PUPILS DISTANCE LEARNING

Derba T.

Resume

In the article it is considered an urgency in scientific terminology of the term "tutor" according to occurrence of a new profession in education system of Ukraine that is caused by a modern level of information society development. Existing examples of educational institutions which today prepare tutors are considered. Necessity of modeling of network interaction, the organization of educational "distance" conferences during preparation of tutors is conditioned. In the article functional responsibilities of the tutor are defined. Specificity of distance learning which forms the especial requirements to the tutor different from the requirements to the usual teacher is analysed.

Keywords: distance learning, tutor, functional responsibilities, distance course, Internet technologies.